

WILLIAM ROBINSON OG HANS GRAVETYE MANOR

Rådhusvin, *Parthenocissus tricuspidata*, gløder om efteråret på husets facade.

Denne rødhals fulgte artiklens forfatter på hans vandring ved Gravetye Manor.

Den vilde have. I 1870 rynkede en engelsk forfatter på næsen ad Viktoriatidens "klippede kirkegårdsplanter" og gjorde sig til talsmand for en ny og naturlig havestil. Endnu i dag kan hans tanker anspore os til at skabe landskabelige elementer – også i mindre haver. Den store danske havearkitekt G.N. Brandt hentede inspiration i haven ved Gravetye Manor syd for London.

ÅRET 1870 er et skelsættende år i havehistorien. Det år udgav William Robinson (1838–1935) bogen "The Wild Garden". Her tager han afstand fra Viktoriatidens formelle haveanlæg og dens parterrebede, og han foreslår en ny, naturlig havestil, hvor udgangspunktet er den enkelte plantes vækstbetingelser.

Robinson var mere inspireret af den jævne mands have ("cottage-style planting") end af de riges haver, som efter hans mening var præget af stedsegrønne, klippede kirkegårdsplanter. Her blev de store drivhuse brugt til at opformere lave sommerblomster i kontrasterende farver til brug i geometriske mønstre i parterrebedene. Robinson afskyede også klippede taks og buksbom og argumenterede hele livet imod klippede hække.

Råd til en herregård

The Wild Garden fik straks stor opmærksomhed, og i 1883 blev den efterfulgt af "The English Flower Garden". Bøgerne kom i utallige oplag helt frem til 1934, og hver ny udgave var grundigt revideret.

Robinsons skribentvirksomhed var usædvanligt indbringende, og i 1885 havde den gjort ham i stand til at købe Gravetye Manor, som er et imponerende manor house fra det 16. århundrede, beliggende i West Sussex syd for London. Gravetye blev Robinsons eksperimentarium, hvor han afprøvede sine haveteorier. Grunden ligger på en sydskråning, og huset er placeret på et plateau midt på grunden. Bag huset er der en stor skovbeplantning, og foran huset skrâner engen ned mod søen.

Inspirerede Gertrude Jekyll

Robinson ændrede i sin levetid opfattelsen af, hvordan haver bør indrettes. Hans forslag til at anvende træer, buske, stauder og løgplanter fra alle verdenshjørner, så længe de trives på det lokale sted, blev brugt i mange haver. Gertrude Jekyll, den berømte engelske havearkitekt, tog mange af Robinsons ideer til sig. Og i hendes skovhave på Munstead Wood brugte hun adskillige af Robinsons forslag. Blandt andet at kranse et skovbryn med buske, liljer og bregner, og fx at plante fingerbøl, treblad og hundetand i græsset i lysningerne mellem træerne.

På trods af Gertrude Jekylls venskab med Robinson havde hun klippede taks i sin have – så de besluttede ikke at diskutere emnet!

Men der blev diskuteret voldsomt til anden side. Samtidig med at Robinson tordnede mod tæppebedenes udplantningsplanter og foreslog dem erstattet med vildtvoksende planter, indledte han et slag mod Reginald Blomfield, en af tidens havearkitekter, for hvem haver var uden dørsarkitektur, hvor Robinsons udgangspunkt var natursceneriet.

Spor til Danmark via G.N. Brandt

Robinsons haveopfattelse har også sat sig spor i Danmark. Den danske havearkitekt G.N. Brandt (1878–1945) blev i sidste århundrede den moderne danske havekunstens grundlægger, og han blev eksponenten for den landskabelige have herhjemme. Brandt havde et indgående kendskab til Robinson og fandt, at »wild

gardening, som beskrevet af Robinson, er den mest livagtige udvikling af den landskabelige have.« Heller ikke Brandt gik ind for den arkitektoniske have, men i modsætning til Robinson accepterede han den som en kunstform. I Brandts egen have i Charlottenlund – i vandhaven – konstruede han en grøft og flyttede naturen ind i haven. Her er der udelukkende brugt planter, der passer til stedets vækstbetingelser.

Brandts personlige fagbibliotek er bevaret og kan ses på Danmarks Kunstbibliotek på Kongens Nytorv i København. Jeg fik her (under opsyn) lov til at læse i Brandts eksemplar af The Wild Garden, hvori han har lavet en række understregninger.

Den vilde have

Jeg vil forsøge at give et indtryk af Robin-

sons tankegang. Følgende eksempler tager udgangspunkt i hans egne tekster. (I denne artikel bruger jeg ikke latinske plantenavne, for dem anvendte Robinson selv kun undtagelsesvis.)

The Wild Garden: »Jeg har overvejet, hvordan vi bedre kan bruge den overvældende mængde af hårdføre, smukke planter fra andre lande, og jeg har indset, at mange af disse kan blandes med vore egne hjemlige planter i skovlysninger, på marker og enge. Det handler grundlæggende om at placere eksotiske planter, som er fuldt hårdføre i vort klima, under forhold hvor planterne vil trives uden nogen form for hjælp. The Wild Garden kan måske bedst forklares igennem nogle eksempler. Hvad er smukkere end at se erantis springe ud under nøgne træers grene i februar og

senere forsvinde, når græsset begynder at gro? Eller vintergækker, der vokser i græsset i en lysning i skoven!«

I dag er det almindeligt at plante løgvækster i græs, men dengang var det noget helt nyt.

Stauder mellem træer

»En plantning af træer bør ikke være for tæt. Dermed bliver der plads til stauder som for eksempel hestemynte, storkenæb, alrunerod, bregner og storkonval. De bedste stauder her er dem, der har en kraftig effekt og god grokraft. Mange stauder er for kraftige og uregerlige til at kunne gøre fyldst i det traditionelle staudebed. Men plantet i græs bliver væksten holdt så meget tilbage, at de ikke breder sig uhæmmet, og her gør det ikke noget, at blomstringstiden

er kort. Pileurt, kongelys, foldblad, hosta, bispehue, stregbælg, nøkketunge og pæoner er gode eksempler, og de fleste af disse planter udmærker sig i øvrigt ved deres blade.«

Om stauder i træernes skygge fortæller Robinson: »Et af de smukkeste syn jeg har oplevet, var i udkanten af den botaniske have i Cambridge. Herud var der tilsyneladende kastet nogle rødder af spansk kørvel. Rødderne havde slået rod og var blevet til en lille koloni. Effekten af kørvelens løv i træernes skygge var bemærkelsesværdig. Når man planter stauder mellem træer, skal man plante i kolonier, ligesom det sker i naturen.«

Blandt træerne på Gravetye lægger man specielt mærke til de mange fyrretræer fra Europa, Nordamerika og Japan. Andre

favoritter er eg, birk, tjørn og ikke mindst taks, som giver læ både sommer og vinter. »Det tager tid for træer at udvikle sig. Derfor skal man plante de vigtige træer i sin have, så tidligt man kan,« skrev Robinson.

Engen / græsmarken

»Noget af det vigtigste, jeg har lært på Gravetye, er, at vi i græs kan dyrke mange tidlige løg og knoldvækster, uden at det på nogen måde påvirker anvendelsen af engen. Engen på Gravetye er en vigtig del af haven. Her vokser vintergækker, krokus, narcisser, blå anemoner, vibæag, hundetand, hyacinter, skilla og vilde tulipaner. Om sommeren blomstrer mange vilde orkideer. Den eneste pleje, der kræves, er, at vi slår græsset i september, når alle blomsterfrø er kastet. På det tidspunkt er

der ikke det mindste spor af løgvæksternes blade, og begyndelsen af september er tidligt nok til, at vi i oktober får glæde af de efterårsblomstrende krokus. Det er vigtigt, at løgene plantes i grupper, som ikke er skarpt afgrænsede, og løgene er derfor kastet med en løs hånd, før de blev plantet, for at skabe et naturligt indtryk.«

Nederst i engen ligger søen, som forstærker det landskabelige udtryk.

Hegnet og blomsterhaven

Hegnet: »Metalhegnets landskabelige udtryk er totalt ødelæggende, og de giver ingen læ eller privatliv. Derimod er det levende hegn noget af det bedste og mest karakteristiske i det engelske landskab. Vigtige planter er frem for alt tjørn og kristtorn. Som supplement vil vilde roser, vedbend, kle-

matis, kaprifolie og slåen smykke hegnet året rundt.«

Blomsterhaven: Det er en myte, at Robinson fuldstændig tog afstand fra formelle indslag i haven. Specielt for at skabe harmoni med huset indså han, at der syd og vest for huset var brug for et anlæg af sandstensfliser og bede, og her anlagde han en blomsterhave, som krævede intensiv pasning. Hans opskrift på plantningen af stauder var:

»Plant i naturlige grupper, og gentag ikke den samme plante langs et bed. Lad være med at graduere højden med lave planter i forgrunden og de højeste bagerst, men lad enkelte høje stauder stå i forkan-ten. Lad lave planter i forgrunden danne floder ind i bedet og forsvinde under højere planter. De må ikke kun stå i forkan-ten.«

Farvemæssigt plæderede Robinson for staudebede, hvor nærtstående planter er farvemæssigt beslægtede. Han brugte regnbuen som skabelon, og de enkelte farver var arrangeret i større felter i tilfældige former. Robinsons tilsyneladende uformelle staudebede var omhyggeligt planlagte.

Stadig stor haveoplevelse

Efter William Robinsons død i 1935 forfaldt haven, men i 1958 blev ejendommen overtaget af hotelmanden Peter Herbert, som skabte et berømt hotel og genskabte beplantningen. Herbert skriver:

»Da vi gik i gang med den overvældende opgave at rydde og genskabe haven, blev det efterhånden klart for os, at strukturen stadig var intakt. Ironisk nok er havens overlevelse en bekræftelse af det princip, som Robinson beskrev i The Wild Garden, nemlig at planter, som er hårdføre i vort klima og har fået tid til at etablere sig, kan klare sig selv i en årrække.«

Gravetye Manor blev i 2004 overtaget af Andrew Russell og Mark Raffan, som begge havde arbejdet på Gravetye i en årrække. Huset er smagfuldt indrettet, og man oplever en meget engelsk stemning. Forpligtelsen til at bevare Robinsons livsværk bliver stadig taget seriøst, og en stor del af indtægterne fra hotel og restaurant bruges til at vedligeholde haven. Gravetye Manor er i dag både en havemæssig og en kulinarisk oplevelse.

At sætte sig ind i Robinsons tankegang og at finde sig på Gravetye Manor ændrer ens måde at se og opleve en have. Man ser nye muligheder for at skabe landskabelige elementer – også i en mindre have – og når man kører forbi et efterårsglødende skovbryn, mindes man Robinsons naturscenerier.